

Azərbaycan Türkcəsində Deyimlər

M. Ə. Fərzanə

Bütün dillərdə olduğu kimi, Azərbaycan Türkcəsində də böyük ölçüdə, cür bə cür sabit söz birləşmələri var. Quruluş və anlam cəhətdən dilin zəngin frazeoloji, ya sabit söz birləşmələri adı qazanan deyimlər, ən azı iki sözün bir- birinə söykənib qonuşmada ya yazıda sözün anlatma gücünü artıran sabit söz birləşmələri, dildə azad söz birləşmələrinin əksinə olaraq, dilin söz xəzinəsinə girir və lüğətdə də özünə yer açır.

Bizdə öncə uzun illər boyu deyim sözü yerinə istilah, təəbir, kinayə kimi ünvanlar işlədilir. Deyimlərin ən qabarıq xüsusiyyəti onun iki ya neçə ardıcıl sözün yaranmasından əlavə, bu deyimdə işlədilən sözlərdən bəzən biri və bəzən hətta neçəsi bütünlükdə anlam qaymasına (züyüşməsinə) uğrar və sözlərin əsəl (nominatif) mənasından yaxın ya uzaq məcazi və təşbihi bir anlam qazanır, məslən:

ağzı işdə olmaq → daimən yeməkdə və gevşəməkdə olmaq.
ağzından əl çəkmək → ağzına gələnə söyləmək.
göz verib, işiq verməmək → aman vermədən birini sıxışdırmaq.
iynə salmağa yer olmamaq → çox şuluqluq və qalabalıq olmaq
dünyanı iki əlli tutmaq → pul və gəlir fikrində olmaq, xoş keçinmək

Deyimlərin çox hissəsi bizdə ən əski dövrlərdən hələ bu günə qədər də ata sözləri ilə birgə sıralanır. Halbuki, deyim və atalar sözü yığcamlıq baxımından bir- birlərinə yaxın olsalar da, anlam cəhətdən deyimlər atalar sözündən ayrılırlar. Deyimlər ümumiyyətlə bir ifadə aydınlığı və sözün məna çalarlığını artırması söz biçimi olduğu halda, atalar sözü bir hökəmi və bir təcrübədən yaranan inancı bildirən söz birləşməsidir. Atalar sözü uzun uzadı sınaqlardan və idrakla həmişə olan baxışın və düşüncənin hasil olan, bir hökm ya bir baxışı və sınağı aydınlaşdırıb, ümumiləşdirən, bir çox olaylardan ibrət almağı, bir sıra əxlaq- məişəti öyrətməyi, bir çox rəsm- rüsum və inanışları ölçüb- biçər, halbuki, deyim dildə olmayan kəlimələrin yerini qapsayır və dilə canlılıq verir.

Atalar sözündə hökm cümlə içində bütövləşir:

əcalə şeytan işidir.
min ölç, bir biç.
çox gəzən çox bilər.
açıq ağız ac qalmaz.
az söylə, çox dinlə.
dalıdan atılan daş topuğa dəyər...

Deyimlər hər dilin qat- qat boyalı- cizgili səpmələri, işləmələri və süsləmələrindən biridir. Gündəlik qonuşmalarda insanlar deyimlərin canlı, bərkətli havası ilə qonuşanda həm özlərini dərin dinləyir və həm də duyğu və düşüncələrini daha yığcam və daha anlayışlı söyləyirlər.

əldə- başda dolandırmaq,
sovrulmamış alçı durmaq,
dildən- dilə düşmək,
xoş gunu qapılarda keçmək...

دئیملر

بوتون ديللرده اولدوگونكي، آذربايجان تورکجه سينده ده، بؤيوک اولجودده چورده چور شامت سوز
بريشملىرى وار. قولوش و آلام همدين ديلين نيلين فزان اولوشو، ياشانت سوز ميشمه لرکي قازانان
دئيملر، القانزى ايکي سوزون بير بيرينه سويله نيب قولوشدا ايا يازيدا سوزون آلاما کورنور ايران شامت
سوز برشملىرى، ديلده آلام سوز برشملىرى نين غلبينه اولدراق ديلين سوز خرنه سينه گيرير و لغته
اوزونه بير اچيره

بیزده اونجه اونون ايللر بوير دئيم سوزو پيرنيه اصطلاح، تعبير، کتايه کي عنوانلار ايشله ديللىرى.
دئيملرين ان قابارتن خصوصيتي اونون ايکي يا نچه آرديجيل سوزدن بارانما سيندان علاوه کبر دئيمده
ايشلر بون سوزلردن بعضا بيري و بعضا صي نچمسي بوتولورکه آلام قايما سينلر نويوشمه سيندا اوغرا و
سوزرين اصل (نومينا تيف) معنا سيندان يا حين با اولراق مجازي و تشبيه بير آلام خانانيره مثلا
آغزى ايشده اولراق ← داشما يئمکه و لوش و کيله اولراق
آغز سيندان ال چلورکه ← آغز نيا گلني سويله مک.

گوز و تراب، ايشق سوزمه مک ← آمان و سوزدن بيريني سخت درواق.
ايلنه سلماغا پير اولماق ← چوخ شولو قلوب و قالا باليق اولماق
رونيان ايکي اللی توتاق ← بول و طر فکرينده اولماق، خوش گيخند

دئيملرين چوخ حصه سي بيزده ان اسكى نغورلردن هله بولنه قدرده آما سوزلري ايله بيرلر سبالانير.
حال کي دئيم و آلام سوزو نغما ليق يا حيميندان بير- بيرلرنه يا حين اوللار داء آلام همدين دئيملر
آلام سوزونون آيريلرلار. دئيملر غوميله بير افاده آيدنيلغى و سوزون معنا جالار نغنى آلتاسي
سوزو سچمي اولر و غوجالده آلام سوزو بير حکمي و بير تور بون يارانان ايشاي بيلدرن سوز بير ليگيره
آلام سوزو اونون اوزادي سينا قلردان و ادراکلا هاش اولان يا حين و دو شوخ نين
حاصلی اولان، بير حکم يا بير يا حشي و سيناغى آيدنيللا شير مبر عزمي شيرين، بير چوخ اوللاردا
عبرت آلامغى، بير سيرا اخلاقي- معيشتي اويزمکي، بير چوخ رسم- رسم و ايشانيللاردي اولجوب-
بجر، حال کور دئيم ديلده اولمايان کلملرين يشريني قايما بير و ديل جاليليق و نثرير.

آلام سوزونده حکم جمله ايجنده بوتورلر شير، محله سلطان ايشير. مين اولج، بيردچ، چوخ گلن
چوخ بيلر، آچيق آغز نچ و آلساز، آز سويله، چوخ دئيله، داليدان آلمدن داش توپغا دگور.
دئيملر هر ديلين قات- قات بويالى- چيز ليلي سيملى، ايشلر لى و سوزلر سيندن بير بيريه
گونده ليک قولوشمالار دالانلار دئيملرين چانلي، کرکلي حها و ايلم قولوش نذاحم اوزلر لى درين
دئيله بير و هم ده دوعور و دو شوخ لرين داها بئجام و داها آلتايشلي سويله بيلر.
الله- باشدا اولان درواق، سوزو راييش آلچي درواق، و بيلدن- ديله در شمک، خوش گونرو قاپيلاردا

Deyimlər

a

aba (əba) altından zopa göstərmək → zahirdə yumuşaq görsənməklə bərabər, tərəfi hədələmək, qorxutmaq.
abrısını ətəyinə bükmək (əlinə vermək) → hörmətdən salmaq, abrısını tökmək.

abrısını satın almaq → abrısını qorumaq (birinin)

abrını yeyib, həyanı belinə bağlamaq → həyasızlığa qapılmaq, risvayçılıq salmaq.

abnabatlıqdan düşüb, azvaya dönmək → yaxşılığı unudub, yamanlığa qapılmaq.

at arıq, mənzil uzaq (iraq) → istəyinə əl çatmaqda çətinliyə uğramaq.

atasından (dədəsindən) xəbəri olmamaq → atası məlum olmamaq (söyüş yerinə)

at almamış töylə basdırmaq → işin başlanışını düşünmədən nəticəyə fikirləşmək.

at izi it izinə qarışmaq → qatma- qarışıqlıq olmaq.

atdan düşüb (yenib) eşşəgə minmək → yuxarı durumdan aşağıya düşmək.

atdığı vurmaq, tutduğunu qoparmaq → olduqca çevik və iş bacaran olmaq.

at qaçdı, palan düşdü → arada yaman qalabalıq oldu.

at görəndə axsar, su görəndə susar → hər gördüyündən pay umar.

atı itirib, noxtasını axtarır → böyük imkanı əldən buraxıb.

atını (sağa- sola) hər tərəfə çapmaq → öz başınalığ eləmək.

acığından zəncir gəmirmək(çeynəmək) → olduqca qəzəbli olmaq.

acığını udmaq (basmaq, boğmaq) → hirsinə üstün gəlmək, özünü ələ almaq.

acından qurut qapmaq → ələcsizlikdən və ya ehtiyacdən hər işə əl atmaq.

açaram sandığı, tökərəm pambığı → deyilməyəcək sözlərin üstünü açaram.

açmamış qapı qoymamaq → məqsədini aramaq üçün hər yerə baş vurmaq.

açıq qifila açar salmaq → faydasız işə əl atmaq.

axırı bir yana çıxmamaq → aydın və yararlı nəticəyə çıxmamaq, yersiz istəyə çatmamaq.

axırına daş atmaq → dıbını çıxartmaq, bir şeyi qurtarmaq.

adam, adam əti yeyir → aclıq və qıtlıq həddindən aşıb.

adam olub, adamlara qoşulmaq → işlərində adam ağıllı davranmaq.

adam içi görməmək → yaramaz hərəkətlərə əl atmaq, gobud və yaramazcasına davranmaq.

adı it dəfətərində olmamaq → cəməiyyət arasında adı- sanı olmamaq.

adı dildən dilə (dillərə) düşmək → ad- san qazanmaq, yaxşı ad çıxarmaq.

adı qulağına dəymək → özündən razı olmaq, yersiz lovğalanmaq.

adın eşit, özün görmə → kim olduğun bil, lakin onunla üz- üzə çıxma!

adını özgəsindən (başqasından) soruşmaq → işin çoxluğundan dolma- dolaşlıq düşmək.

adı var, özü yox → cismi arada olmadığı halda, xəyalı yaşadılır.

arada yeyib, ortada gəzmək → heç bir işi- gücü olmadan aralıqda olmaq.

ara qarışib, məssəb(məzhəb) itdi → yaman qatma- qarışıqlıq oldu.

aranda tutdan olmaq, dağda qurutdan → heç yerdə əli bir işə çatmamaq.

aralarından qıl keçməz → biri- biri ilə olduqca yaxın və səmimi dirlər.

araya it ölüsü atmaq → iki adam arasında dava- dalaşa səbəb olmaq.

araya fitə atmaq → arada yaranmış anlaşılmazlığı aradan qaldırmağa çalışmaq.

araya (ortaya) söz qatmaq (salmaq) → ortada yaranan mətləbi yumaq üçün başqa bir sözü ortaya atmaq.

azına çoxuna baxmamaq → əlində olanla yetinmək (geçinmək).

arçası artıq düşmək → özünü itirmək, özündən çıxmaq.

arxasını yerə gətirmək (vurmaq) → yerə vurmaq (gürəşdə), məğlub etmək.

arvad hamamına dönmək → çox qalabalıq və səs- küylü olmaq.

arı yuvasına çöp uzatmaq → özündən tez çıxan adamı daha da əsbiləşdirmək.

azacıq aşım, ağrımaz(qovğasız) başım → əlindəkinə qane olub, başını qovğaya salmamaq.

azını çox hesablamaq → verilən bir hədiyyə ya göz aydınlığı az da olsa çox kimi saymaq.

ağrımaz başına saqqız salmaq → yersizcə özünə dərdisər açmaq.

ağzı işdə olmaq → həmişə yeməklə məşğul olmaq.

ağzı qulağının dibinə getmək → bütün varlığı ilə gülmək.

ağzı var, dili yox → çox əlsiz- ayaqsız olmaq, danışığını bacarmamaq.

ağzına it başı (qıçı) almaq → ağzına gələn söyüşü çəkinmədən demək.

ağzına çullu dovşan yerləşməmək → həddindən artıq lovğa olmaq.

ağzına gələni demək (söyləmək) → çirkin və yaramaz sözlər söyləmək.

ağzına yoğurd (qatıq) almaq → hər cür zülmə və zuorakılığa qatlaşmaq.

ağzını açıb, gözünü yummaq → ağzına gələni demək.

ağzını allah yoluna açmaq → ağzını xeyirliyə açmaq. çəkinmədən danışmaq.

ağzının dadı getmək (pozulmaq) → xoşluq və rifahini itirmək.

ağzının suyu açılmaq → hansı bir şeyi sevmək.

altından çıxmaq (qaçmaq) → boyun qaçırmaq, inkar etmək.

altından girib, üstündən çıxmaq → bir işin hər tərəfini bilmək.

ayaq basmağa (qoymağa) yer olmamaq → çox şuluq və qalabalıq yer olmaq.

ayaqları özünün olmamaq (sözünə baxmamaq) → həddindən çox yorğun olmaq.

ayağının biiri bu dünyada, biri o dünyada olmaq → dünyadan köçmək günlərinə yaxın olmaq.

ayağına qarasu yenmək (gəlmək) → çox yeriməkdən ya ayaq üstə dayanmaqdan yorulmaq.

ayağının altına sabun çəkəmək → birinin əlinə iş vermək.

ayranı qabarmaq → qəzəblənib özündən çıxmaq.

ayı boğan (çezdirən) → iri- yarı və gobud adam.

ayaq üstü → dayanmadan, əcələ ilə.

ayağı büdrəmək (çaşmaq) → yalnış və yaramaz işə əl atmaq.

ayağı alışmaq → bir yerə davamlı get- gəl eləmək, dadanmaq.

aya deyir sən doğma (çixma) mən doğum (çixım) → gözəl və yaraşlıq birisini tərifdə **söylənir**.

e

erməni kasıbı → nə dünyası və nə axirəti olmayan kimsə .

erməni kəndi, hamam burğusu → iki uyuşmaz şey bir- biri ilə yanaşı.

Ə

əcəl mayallaq olmaq → əcəli çatmadan ölmək.

əcəli cəhrə əyirmək → özünü xətərə salmaq, ölümə qarşı getmək.

əzib suyunu (şirəsini) çıxarmaq → bərk əzişdirmək, istismar etmək.

əl aparıb- gətirmək → araşdırıcılıq eləmək.

əl altından çıxmaq → ustad əli altında öyrənmək, təcəribə qazanmaq.

əl ayağa dolaşmaq → işdə müzahimət yaratmaq.

əl- ayağı suslaşmaq (soyumaq) → əli işə yönəlməmək, ruhdan düşmək.

əl-ayağını yığışdırmaq → qabağını almaq, özbaşınalığa yol verməmək.

əl ilə verib, ayaq ilə axtarmaq → bir şeyi verib geri almaqda çətinlik çəkmək.

əl bə yaxa olmaq → biri- birinin yaxasından yapışmaq, bərk vuruşmaq.

əl tərptmək → işi qurtarmağa çalışmaq.

əldən dildən düşmək → yorulmaq.

əl saxlamaq → görünüləcək işi durdurmaq, dayandırmaq.

əldə- başda gəzdirmək (dolandırmaq) → bugün sabaha salmaq, ələ salmaq.

ələ baxım → möhtac, başqasından asılı.

ələ sərilmək (dolamaq) → aldatmaq, oynatmaq.

əlləri dalında gəzmək → işsiz- gücsüz gəzəmək, avara dolanmaq.

əlli- ayaqlı itmək (yoxa çıxmaq) → birdən birə itmək.

əli ayağından uzun → boş əl ilə, heç bir şey əldə etmədən.

əli boşa çıxmaq → istədiyinə çatmamaq, bir şey əldə edə bilməmək.

əli diş (dinc) durmamaq (qalmamaq) → sakit oturmamaq, əl ilə buna- ovna öcəşmək.

əli hər yerdən üzülmək → heç kəsə ümidi qalmamaq, çarəsiz olmaq.

əli qulağında, qulağı əlində → tezliklə baş tutası, olmaq halına gəlmək.

əlimin içindən gəlir → könlüm belə istəyir, yaxşı eyləyirəm.

əlindən tutmaq (yapışmaq) → yardım əli uzatmaq, birinə maddi yardım etmək.

əlindən zara (zinhara) gəlmək → təngə gəlmək, cana gəlmək.

əlini ağdan qaraya vurmamaq → heç bir iş görməmək, bekar durmaq.

əlini döşünə (sinəsinə) vurmaq → özünü öymək.

əlini gözünün üstünə qoymaq → itaət etmək, bir işi yerinə yetirməyi qəbul etmək.

əlini kola- kosa atmaq → özünü qurtarmaq üçün əl önündə olan hər bir şeyə sığınmaq.

əlinin dalı- qabağını tanımamaq → olduqca sadə və xam adam olmaq.

əlinin dalısını yerə vurmaq → 1- təslim olmaq. 2- gördüyü işdən peşman olmaq.

əməyini əlinə vermək → yaxşılıq qarşısında nankorluq göstərmək.

əngini yormaq (laxlatmaq) → ağızını yormaq, boş boğazlıq eləmək.

ənginin altına salmaq → çox danışib dinləyəni zara gətirmək.

əriyib yerə girmək → utandığından itib yox olmaq.

ərkək eşşək altından qoduq axtarmaq → baş tuta bilməyəcək işə əl atmaq.

ətəyindən tutmaq (yapışmaq) → yalvarmaq, himayə gözləmək.

ətəyini belinə vurmaq → işə girişməyə hazırlanmaq.

əti dırnaqdan ayırmaq (eləmək) → iki əzizin birliyini pozmaq.

əti sənin, sümükləri mənim → keçmişdə uşağı iş öyrənəməyə qoyanda deyərdilər.

əl üzünü bir mama yuyub, bir də mirdəşir yuyacaq → kinayə kimi həmişə əl- üzü yuyulmamışlara deyilir.

əli işədəh, gözü oynaşda → işə diqqət yetirməyən kimsə haqqında söylənir.

ələyib kəpəyinə qatmaq → boş və heç faydası olmayan iş tutmaq.

Ö

öpüb gözünün üstünə qoymaq → hörmətlə qəbul etmək.

öz adını özgədən soruşmaq → huşu başında olmamaq, həvassı dağınıq olmaq.

öz adını özəgəsinə quymaq → yaramaz işlərini özəgəsinə nisbət vermək.

öz bildiyini dədəsinə verməmək → öz nəzəri üstə inad göstərmək, özəgəsinə qulaq verməmək.

öz canının hayına qalmaq (hayında olmaq) → təkə özünü ağır vəziyyətdən qorumağa çalışmaq.

öz xoşuna qoymaq → azad buraxmaq.

öz qabağından yeməmək → öz qismətinə qane olmayıb, özgülərin qismətinə göz tikmək.
öz qulaqlarına inanmamaq → inanılmaz sözlər eşitmək.
özü ilə qəbirə (gora) aparmaq → dünya malına həddindən çox həris olmaq.
özü deyib, özü eşitmək → sözü anlaşılmaz dərəcədə astadan demək.
özündən çıxmaq → əsəbilşmək, coşmaq.
özündən dəm vurmaq → özünü tərifləmək, lovğalanmaq.
özündən düzəltmək (toxumaq, çıxartmaq) → yalan danışmaq, uydurma söz danışmaq.
özünü ortaya (araya) atmaq → özünə mərbut olmayan işə qarışmaq.
özünü o yana (o yerə) qoymamaq → bir işə əhəmiyyət verməmək, özünü eşitəməməzəliyə vurmaq.
özünə iş açmaq → yersizcəsinə özünü zəhmətə salmaq.
öz hayına (qeydinə) qalmaq → təkə özü üçün fikirləşmək.
ölüb- ölüb ölümlərdən qurtarmaq (qayıtmaq) → ağır və öldürücü xəstəlikdən qurtulmaq.
ölüb dirilmək → ağır işi başa çatdırmaqda can qoymaq.
ölümü gözü ilə görmək → dəhşətli təhəlikədən qurtulmaq.
ölümlə gızln- paç oynamaq → özünü ölüm doğuran xətlərlə üz bə üz qoymaq.

U

uc- ucva düyünləmək → çətinliklə yollandırmaq.
ucu- bucağı görünməmək → başlanışı və sonu gözlə görünməyən genişlik haqqında.
ucun alıb ucuzluğa getmək → mətləbi yersizcə uzatmaq, sözünün dalı- qabağını bilməmək.
uzağa getmək istəməz, uzağa niyə gedirsən → göz önündə olan məsələni şahid gətirməkdə deyilir.
uzaqdan- uzağa baxmaq → yaxından ilişməmək, işə qarışmamaq.
uzun sözün qıyası → sözün xülasəsi, bir sözlə.
usta tərpnəmək (davranmaq) → zirəklik göstərmək, zirək tərpnəmək.
uşaqlığı yadına düşmək → kinayə üzündən uşaq ədası göstərən böyük adam haqqında.
ulduzları barışmamaq → bir- biri ilə dil tapa bilməmək, yola getməmək.

ulduzu batmaq (sönmək, axmaq) → baxtı yatmaq, gözdən düşmək.

ulduz- ulduzu çağırır, ulduzlar çəhəçəh vurur → gecə ulduzların par- par parıldaması haqqında.

İ

ipə- örkənə gəlməmək (yatmamaq) → nacür yük götürmək, mənasız yekə söz danışmaq.

it ilində.

it də getdi, ip də getdi.

itdi- batdıya salmaq.

it ılxısı, köpək sürüsü.

it kökündə (günündə) yaşamaq.

it yerinə qoymamaq.

it yesə gözləri ağarar.

itim qurd dayısı.

itin quduran yeri.

itin götünə suxub çıxartmaq.

işi başından aşmaq.

işi bəndə (düyünə) düşmək.

işin içində olmaq.

işinin üstündə olmaq.

işıqlığa çıxmaq.

isti aşına soyuq su qatmaq.

ilan yeyib, əjdaha olmaq.

ilanı seyid Əhməd əlilə tutmaq.

ilanın quyruğunu ayaqlamaq.

inanan daşa dönsün.

iyi burnundan getməmək.

isti- soyuğa düşmək.

işdə (işin içində) barmağı olmaq.

işi allaha qalmaq.

ilan ağzından qurtulmaq.

iyənə yemiş itə dönmək.

iyənəsi tikiş tutmaq.

igənə salmağa yer yuxdur.

iyənə ilə gor qazmaq.

iki ayağını bir başmağa soxmaq.

iki əlli yapışmaq.

iki yol ayrımında qalmaq.

b

babalarının yanına getmək.

babalı deyənlərin boynuna.

batlaqlıqdan çəkib çıxartmaq.

batırmamış (sıçmamış) ocaq başı qoymamaq.

bacadan düşmə.

başına and içmək.

başına it oyunu gətirmək.

başına iş (oyun) açmaq.

başına tanbakı oyunu gətirmək.

başına çıxartmaq (mindirmək).

başına daş salmaq.

başına girməmək (batmamaq).

başında turp (soğan) əkmək.

başından- canından keçmək.
başından yekə danışmaq.
başının tükü ayağına salama gəlmək.
başının üstünü kəsmək.
başını başlara qoşmaq (qatmaq).
başını bir yerə yığmaq.
başını qaşımaya macalı olmamaq.
başını qanadının altına çəkmək.
başını sındırıb, ətəyinə qoz tökmək.
başını küt pıçağa sürtmək.
başını götürüb getmək (qaçmaq).
başmaqları da razı olmaq.
başmaqlarını qabağına cütləmək.
bağrı çatlamaq (yarılmaq).
bağrı qana dönmək (qan olmaq).
bağrını qana döndərmək (qan eləmək).
baltası daşa dəymək.
baltanı dibindən (kökündən) vurmaq.
bal yeyib, bəlasını çəkmək.
baha oturmaq (başə gəlmək).
burun- qulağına qurd düşmək.
burun tovu vermək.
bərkdə əli olmamaq.
bu qulağından alıb, o biri qulağından ötürmək.
büküb buxçaya qoymaq.
bugun- sabah eləmək.
belinə çöpdən dirək.

beş barmağı kimi tanımaq.
bir şahını güllə ilə vurmaq.
bir ayağı bu dünyada, bir ayağı o dünyada.
burnunu hər deşiyə (dəliyə) soxmaq.
burnunun ucundan uzağı görməmək.
burnunun yeli ilə xərmən süvarmaq.
bir budağa çıxıb, min bir budağı silkələmək.
bir- birinin əlindən qapmaq.
boğazından artırmaq (kəsmək).
boğazını yırtmaq.
buğdan (bığdan) götürüb (kəsib), saqqla qoymaq.
boyun əti olmaq.
boyuna almaq (götürmək).
boynuna qoymaq.
boynuna yıxmaq, boynundan atmaq.
bu xına o xınalardan deyil.
burnundan gətirmək.
beynini aparmaq (qazmaq).
beynini doldurmaq.
bir atımlıq barıtı olmaq.
bir ayağı burda, bir ayağı gorda.
bir oxunan iki nişan vurmaq.
bəli deyib, bəlaya düşmək (tuş olmaq).
bir daş altdan, bir daş üstən.
bir şahıya dünbək çalmaq.
bir köynək çox yırtmaq.
bir göyüldən, min göyülə aşıq olmaq.

birinin toyuğuna kiş deməmək.

birini bilirsən, birini bilmirsən.

bığının altından keçmək.

p

papağını (börkünü) qabağına qoyub fikirləşmək → yaxşı- yaxşı düşünmək, götür- qoy elmək.

papağını (börkünü) göyə atmaq → çox razı qalmaq, çox sevinmək.

papağını (börkünü) yanakı (əyri) qoymaq → xatircəm olmaq, özünü qayğısız hiss etmək.

paçalarını çırmalamaq → işə girişməyə əzmlı olmaq.

pasını açmaq: → birinin iç üzünü açmaq.

pambıqla baş kəsmək → yumuşaqlıqla istədiyi işi qabaqdan aparmaq.

pay verib dərdindən ölmək → gözü birinə verdiyi şeyin dalıca qalmaq.

pətəsi suya düşmək → gizli işləri ələni olmaq.

pələsək vurmaq → özünü oyan- buyana vurmaq.

poxu tulambarda yanmamaq → heç bir işə yaramamaq.

pox yediyinə peşman olmaq → gördüyü işdən peşmanlıq çəkmək.

pul kimi qızarmaq → utancından qızarmaq. (pul sikkələri keçəmişdə misdən olurdu)

pulu xoruz səsi eşitəməmək → əndazədən çox gizli pulu olmaq.

pıçaq (bıçaq) bəndə (sümüyə) dayanmaq → çətin vəzəiyətə düşmək, cana gəlmək.

pıçı- pıçı araza itin qıçı → biri- biri ilə ağız qulağa danışan adamlar haqqında deyilən.

pis- pis qabaxdan gəlməlik də edir → hələ bir şey də tələbkardır.

pis yollara çəkib aparmaq → çirkin işlərə birini sövəq etmək.

pişik öldürüb, göz qorxutmaq.

pişmiş toyuğun gülməyi gəlir.

pişik nərdivanı buraya gətirdi.

pişiyim- pişiyim ilə saxlamaq → yağlı vədələr ilə birini saxlamaq.

piyini canına çəkəmək → görüləcək işin nəticəsini qəbul etmək.

t

tabut zinqırovu → ömrün sonlarında qazanılan uşaqlara deyilir (kinayə kimi).

tapmaca demək → mənasız və anlaşılmaz sözlər söyləmək.

taxta para üstündə oturmaq → hədsəzlə qarşı- qarşıya durmaq.

tamah dişini çəkəmək → ələ gətiriləcək bir şeydən göz örtmək.

tanrısına təpik atmaq → nayın korluq eləmək, həq- say bilməmək.

tazadan dünyaya gəlmək (anadan olmaq → özü ilə ölüm qoxusu gətirən bir hadisədən qurtulmaq.

tərazı (tərəzi) dibi yerə vurmaq.

təkədən pendir tutmaq.

tüpürdüyünü yalamaq → dediyi sözün üstündə dayanıb- durmamaq.

tutmacası tutmaq → birdən birə hirsələnmək, coşmaq.

tütəyinin dilini (içəri) çəkəmək → danışığını kəsmək, susmaq.

tutduğunu buraxmamaq → öz dediyindən əl çəkənmək, istədiyini eləmək.

tüf deyirsən yerə düşür → çox şiddətli soyuqdur.

tülkü tozanağı salmaq → aranı şuluq eləmək, tozanaq qoparmaq.

toqqanın altını bərkitmək → yaxşıca yemək, qarnını doyurmaq.

tük salmaq → bərk qorxmaq, dəhşətlənmək.

tükü tükdən seçmək → ən incə mətləbi başa düşmək, hər şeyi tez başa düşmək.

tükü yatımına (xabına sığallamaq) → bir işi yumuşaqlıqla, mübahisəsiz başa aparmaq.

tuluğu çox su tutmaq → əli işdə olmaq, sözü hər yerdə keçmək.

tövbəlatma vermək → gözünün otun almaq, bərk tənbihi etmək.

toyuq bir qıçlıdı ki, bir qıçlıdı → sözünün üstündə inad eləyib səhvini boynuna almayan adam haqqında deyilir.

tikan üstündə oturmaq → çox narahat halda və nigranlıqda olmaq.

ting- tova tutmaq → gününü qara elmək.

C

canamaz suya çəkəmək.

can bir qalib olmaq.

can ciyər olmaq.

candı badmcan deyyi!

can deyib, can eşitmək.

can damarından tutmaq (yapışmaq).

can yananlıq göstərmək.

canımın dərdindən.

canımı hara qoyum?

canını boğazına yığmaq.

canını dişinə tutmaq.

canının hayında olmaq.

cilov gəmirmək.

cilovunu yığışdırmaq (çəkmək).

cücə banından durmaq.

cütünə bir səqqə vurmaq.

ceyran belinə minmək.

cızığından çıxmaq.

ciblərini doldurmaq.

cibişdana buraxmaq.

cibinin pambıqları əlinə gəlmək.

cidanı çuvalda gizəltmək.

cikk- bökkünə bələd olmaq.

cılığı çıxartmaq.
cin atına minmək.
cındırından cin hürkür.
cinə dəmir göstərmək.
cinqırı çıxmmaq.
ciyərinə xal düşmək.
ciyərinə şişə taxmaq.
cum- cum dəryası.
cin ayrı , şeytan ayrı.

Ç

çaxır səpmək → töhmətləndirmək
çadrasızlıqdan evdə qalmaq → imkansızlıqdan özünü göstərə bilməmək.
çaş- baş düşmək → pırtlaşiq düşmək, əl- ayağını itirmək.
çağrılmamış bayatı → ortaya çıxmamış söz, sabiqəsi olmayan iş.
çaşqa- çuşqa olmaq → bir- birinə çox yaxın olmaq.
çala- çala bir havaya bənzətmək → bir işi ya hərəkəti təkrar etməklə bir şeyə oxşatmaq.
çal çatlasın, vur patlasın → çal ha çal, vur ha vur salmaq.
çanağı başında çatlatmaq (sındırmaq) → birinin başına uyun açmaq.
çaya çatmamış çırmanmaq → vaxtı gəlib çatmadan işə əl qoymaq, işdə əcələ eləmək.
çaydan balıq yan gedər, açma yaram qan gedər → çox dəymə düşər və tez inciyən adam haqqında.
çayda balıq sövdası → görüləcəyi çətin ya mümkün olmayan iş haqqında.
çaydan keçəndə göt- götə dəyiblər → bir- birləri ilə çox uzaq qohumluqları var.
çənə yarışdırmaq → mübahisə etmək, söz gülşdirmək.
çənəsi qızışmaq → həddindən çox danışmaq, danışığına ara verməmək.
çop uzatmaq (eləmək) → yersiz müdaxilə etmək, baş qoşmaq.

çürüyünü çıxartmaq → bir işi həddindən çox təkrarlamaqla tərəfi bıxdırmaq.

çörək borc vermək

çörəyi çeynəyib ağzına qoymaq → işi safə çıxarıb nəticəsini birinin əlinə vermək.

çörəyi qeybdən pişmək → maaşını məlum olmayan yollarla yollandırmaq.

çörəyində çiyi olmamaq → hər cür hilədən- kələkdən iraq olmaq.

çöl quşu, biyaban daşı → həmişə səfərdə olub, ev üzü görməyən adam haqqında.

çöməbəlməyincən hürə bilməmək → həddindən çox işdən düşmək.

çomağın o biri başın çevirmək

çıplaq götdən tuman oğurlamaq → çox tamahkar və ac göz olmaq.

çim altdan qurbağa baxır

çinədanı boş olmaq

çiy süd əmmiş

d

dabanları çəkmək (tü dabana demək) → qaçmaq, aradan çıxmaq.

daban dabana zidd olmaq → aralarında aşırı dərəcədə ziddiyyət olmaq.

dara qısnamaq → bərkə qoymaq, sıxışdırmaq.

darda qalmaq → çətinlik çəkmək, ağır vəziyyətdə olmaq.

dada yetmək (çatmaq) → haraya gəlmək, kömək etmək.

dadı heç yana (yerə) çatmamaq → heç kimdən kömək ala bilməmək.

dar dibindən qurtulmuş → məhləkədən nicat tapmış, böyük xətdən qurtulmuş.

daş atıb başını altına tutmaq → özü üçün dərd- sər yaratmaq.

daş olub quyuya düşmək → yox olmaq, yoxa çıxmaq.

daş- baş eləmək → ayrı yollarla pul ya mal ələ gətirmək.

daş- daş üstə qalmamaq → tamamilə dağılmaq, uçub aradan getmək.

daşın böyügündən (yekəsindən) yapışmaq → bacara bilmədiyi bir işdən yapışmaq.

daş kimi düşmək → ağır yuxuya getmək.

daşlar dilə gəldi → bir hadisənin faciəli olduğunu bildirir.

daşını bir dəfəlik atmaq → bir dəfəlik unutmaq.

dava dağarcığı → dava- dalaş axtaran adam.

dağa- daşa düşmək → çox ağır bir işin öhdəsindən gəlmək.

dağdan gəlib bağdakını qovmaq → sonra gəldiyi halda yerliləri bəyənmemək.

dağı dağ üstə qoymaq → çox ağır bir işin öhdəsindən gəlmək.

dalı- qabağını düşünməmək → fikirləşmədən bir işə əl atmaq.

dalını dağa söykəmək → möhkəm bir yerə dayanmaq, kimsədən çəkinməmək.

dərə xəlvət tülkü bəy → hərki- hərkiilik hökm sürən yer.

dəryada balıq sövdası eləmək → əldə olmayan bir şey üstə al- ver eləmək.

dərisini sudan çıxarmaq → bir təhər özünü qurtarmaq.

dodaqları yer süpürmək (yerlə getmək) → qaş- qabaq tökmək.

dəvə oynayanda qar yağar → yaşına ya vəziyyətinə uyuşmayan (yaramayan) hərəkətlər baş verən adam haqqında.

dəvəni çömçə ilə suvarmaq → böyük işi kiçik alətlə yerinə yetirmək.

dəvəni yükü ilə yemək → əlinə keçəni bir yerdə içəri çəkəmək.

dondan dona girmək → hər saat bir rəngə düşmək.

doşab almişiq, murabba çıxıb → gözlənilməzdən yaxşı çıxmış adam ya şey haqqında deyilər.

dovşana qaç, tazyia tut demək → iki üzlülük eləmək.

dörd əlli tutmaq → möhkəm yapışib buraxmamaq.

dördə alacağı (alacağım) yox, beşdə verəcəyi (verəcəyim) → dərdsərsizlik, qayğısızlıq mənasında.

dörd divar arasında qalmaq (oturmaq, yaşamaq, başa aparmaq) → çox qapalı şəraitdə yaşamaq, başqaları ilə rabitədə olmamaq.

dövrəsinə qələm çəkəmək → bir adamı ya bir şeyi unutmaq.

döşünə düşmək (yatmaq) → xoşuna gəlmək, urəyinə yatmaq.

döyməmiş qapı qoymamaq → bir ehtiyacdən sarı hər yerə baş vurmaq.

düdüllü vermək (gəlmək) → yalan vədələrlə birinin başını sərimek.

dünya başına dar olmaq → böyük qəm, fəlakətə uğramaq.
dünyadan əl çəkmək → dünya işləri ilə maraqlanmamaq.
dünyanı iki əlli tutmaq → dünya malına suvaşib qalmaq.
dünyanı başına götürmək (almaq) → çox qışqır- bağır etmək, hay- havar salmaq.
dibinə daş atmaq → bir şeyin olub- qalanından heç nə qoymamaq.
dırnaq yeri tapmaq → əl ilişdirmək üçün fürsət axtarmaq.
diri- diri qəbirə qoymaq (soxmaq) → birinə həddindən çox işkəncə verib ölümə yaxınlaşdırmaq.
diş ilə, dırnaq ilə → əzabla, əziyyətə, çətinliklə.
dişi bağırsağını kəsmək → həddindən artıq qəzəblənmək.
dişinin dibindən çıxanı demək → ağızına gələnə demək, bərk söymək.
dil öyrətmək (qoymaq) → söz öyrətmək, yol- yolacaq göstərmək.
dili ağızında diş (dinc) durmamaq → yersiz sözlərlə özünə dərd- sər açmaq.
dili ilə ilanı yuvasından çıxartmaq → dil tökməkdə çox usta olmaq.
dilində tük bitmək → bir mətləbi dəfələrlə deyib nəticə almamaq.
dilini qarnına qoymaq → susmaq danışmamaq.
dilinin ucunda olmaq → demək istədiyi sözü deyə bilməmək.
divara dirəmək (qısnamaq) → birini çıxılmaz vəziyyətə salmaq, sıxışdırmaq.
divarını kənardan qoymaq → özünü qırağa çəkmək, hesabını ayırmaq.

S

saç- saqqalı bir- birinə qarışmaq.
saç- saqqalı dəyirməndə ağartmaq.
saçı uzun, ağılı güdə.
saçından- saqqalından utanmamaq.
sağ yeri qoltuq altdadı.
sarımsağı döyülü qalmaq.

saatına düşmək.

sağına- soluna baxmaq.

saqqalım yoxdu, sözüm keçmir.

saqqalını uşaq- muşaq əlinə vermək.

saqqızını oğurlamaq.

saman altından su yeritmək (yürütmək) → kimsəyə bildirmədən hiylə işləmək.

sayır- bayır danışmaq.

səsinin yoğun yerinə salmaq.

səlam verdik, borclu çıxdıq.

sən deyən olsun, qal yatsın.

səninkin yeyək, mənimkin oynadaq.

süpürgə çəkmək.

soyuq təndirə çörək yapmaq.

soyuq təndirdən isti çörək.

sürüşquluya (süsü quluya) dəm vermək.

süd gölündə üzmək.

südüyü köpüklənmək.

sürt- pürt eləmək.

süsü vermək (gəlmək).

su içim saatda.

su ilə od arasında qalmaq.

su başdan bulanlıqdır.

su, sudan tərپənməmək.

susuz aparıb, susuz gətirmək.

su quyusundan çıxarıb, pox quyusuna salmaq.

suları bir arxa getməmək.

sular baş yuxarı axır.

suyu bahasına (ələ gətirmək).
suyu püfləyə- püfələyə içmək.
suyu sovurulmuş (kəsilmiş) dəyirmanla oxşamaq.
suyu süzülə- süzülə getmək (qayıtmaq).
suyu küzədə, günü bacada görmək.
suyun şırıltısına qulaq vermək (asmaq).
sümük sındırmaq.
sümükləri çıxmaq.
sümükləri sürmə olmaq.
sümüyünə qədər işləmək.
söz aparıb gətirmək.
söz arasına söz qatmaq.
söz altında qalmamaq.
söz başına keçməmək.
söz burada qalsın.
söz güləşdirmək.
sözü ağızda pişirib çıxartmaq.
sözün üstünü açmaq.
sözün var söz danış.
sözün çürüyün çıxartmaq.
sözünü ağızda qoymaq.
sözünü şəkərlə kəsirəm.
sözünü yerə salmaq.
sözünün üstündə durmaq.
sözünün üstünə çıxmaq.
sözə quyruq bənd eləmək (bağlamaq).
sözləri tərsə gəlmək.

su gördə susuzar, at görəndə axsar.

süngə çıxmaq.

sovurmamışdan alçı durmaq.

soyub, soyub quyruğunda murdar eləmək.

suyun lam axanı, adamın yerə baxanı.

sıçan olmamış dağarcıq dibi dəlmək.

sıçan dəliyini (deşiyini) satın almaq.

sıxıb suyunu çıxartmaq.

sırıq çəkmək.

sillə ilə üz qızartmaq.

sinədəftər olmaq.

səsi yeddi evli qonşuya getmək.

Ş

şadlığına şitlik (şivənlik) eləmək → sevincindən şiltaq işlərə əl atmaq.

şatırı işdən çıxmaq → işdən düşmək, iş bacarığını itirmək.

şaftalı gəlməmiş, tabağı gəlib → bir yığıncaqda yerini bilməyib ortalıqda oturan kimsə haqqında deyilir.

şal sallamaq → ilin son çərşənbəsində töhfə almaq üçün evin bacasından qurşaq şalı sallamaq.

şaha barxana gedir, yayxana- yayxana gedir → kinayə kimi suyu çox şorbanın qabda yayxandığına deyilir.

şah gəldisindən keçdi → çox gecikən və uzanan bir gəliş barəsində işlədilir.

şətəl atmaq → cığallıq və utanmamazlıq ilə bir şey saldırmaq.

şəraba salmaq → birindən alınmış pul ya hər nəyi verməyib uzundurmaya salmaq.

şerti şuxumda kəsmək → işə başlamazdan qərar- qaydanı məlum etmək.

şeir deyib, qafiyəsində qalmaq → işə başlayıb, qabağa aparmasında çətinlik çəkmək.

şələsini bağlamaq (tutmaq, bağlamaq) → hər yol ilə olur olsun varlanmaq.

şələ- küləsini dalına (qoltuğuna) vermək → işdən çıxartmaq.

şorba qızdırmaq → yaltaqlanmaq.

şorbanın suyunu çoxaltmaq → evə qonaq çağrılarsa, tarif kimi deyilir.

şüşəki salmaq → ələ salmaq, lağa qoymaq.

şirə vermək → tamaha salmaq, dən səpmək.

şişə çəkmək (taxmaq) → çox incitmək, işkəncə vermək.

şeytan atına minmək → inad eləmək, birini incitməkdə utanmazlığa qapılmaq.

şeytan ilə darı əkmək → nadürüst adamla ortaqlaşmaq.

şeytana dərs verir → çox hiyləgər və şarlatandır.

şeytan fəhləsi olmaq → yorulmadan müftə işləmək.

şeytana pəriş tikmək → çox hiyləbaz və fırıldaqçı adam olmaq.

şədərdədə su daşmaq → səmərəsiz və nəticəsiz işlə məşğul olmaq.

şüvərən məzac → hər bir səliyyəyə uyuşan adam.

Q

qabaq çiçəyi kimi çatlamaq → utancaqlıqdan, çəkingənlikdən birdən- birə çıxmaq.

qabına sığmamaq → daşğın davranmaq.

qabağına daş dığırmaq → qabağını saxlamaq, əngəl yaratmaq.

qabağında tir- tir əsmək (titərəmək) → birindən çox qorxmaq.

qabağında şer kimi durmaq → birindən qorxub çəkinmədən qabağında möhkəm dayanmaq.

qabaqdan gələni qapır, dalıdan gələndə tək (şillaq) atır → hər kəsi bir cür incidir.

qapaz altında qalmaq (canı çıxmaq) → həqsizliyə uğramaq, qaxınc görmək, alçaldılmaq.

qapısı açıq olmaq → əli açıq və qonaq sevər olmaq.

qapısı bağlanmaq (çırpılmaq) → ev- eşiyi dağılmaq, ailəsi məhv olmaq.

qapını dabanlıqdan eləmək və çıxartmaq → çox gəlib- getməklə birini tənqə gətirmək.

qara sudan qaymaq tutmaq → hər şeydən öz şəxsi xeyrinə faydalanmaq.

qaranlığa daş atmaq → həds və gümanla bir işə qapılmaq.

qarışqa yuvasına su calamaq → cəməiyyət arasında izdham törətmək.

qabıq bağlamaq → yaranın üstü közməklənmək.

qapı- qapı gəzmək (dolanmaq) → bir istəkdən sarı hər yerə baş vurmaq.

qapıdan qovursan bacadan gəlir → üzlü və ütanmaz adam haqqında işlənilir.

qapısını it açar, pişik örtər → olduqca alışmayan və çəkingən adamdır.

qapını qoyub pəncərədən gəlmək → düz yolu qoyub əyri yoldan yönəlmək.

qapı dalına (daldasına) düşmək → boynuna götürdüyü işi yerinə yetirmədiyindən utanıb, çəkinmək.

qapısı açıq → əli açıq, səxavətli.

qapını dabanlıqdan çıxartmaq (eləmək) → bir istəkdən sarı təkrar- tkrar baş vurmaq.

qat- qat ət tökmək → çox utanmaq, xəcalət çəkmək.

qabağına aş qüoydum, iki əlini boş qoydum → başını qatmaqla işi əlindən çıxardım.

qabağına daş dığirtatmaq → birisinə işdə çətinlik və çıxılmazlıq yaratmaq.

qabağında tir- tir əsmək (titrəmək) → birindən olmayan qədər qorxmaq.

qabağında dörd qat olmaq → birisinin qabağında əyilmək, birinə çox yaltaqlanmaq.

qabaqdan gələni qapır, dalıdan gələnə təpik atır → kimsə ilə yollanmır, hamını sancır.

qara sudan qaymaq tutmaq → hər şeydən öz xeyrinə faydalanmağa çalışmaq.

qara göz oyunu → işdə kəlkəbazlıq.

qaravaş əlinə ciyər duşub → görməmiş adam istədiyinə əl tapıb.

qarın ağrısı olmaq → birinə müzahim olmaq, birinin boynundan asılmaq.

qarının ağrısını bilməmək → çəkinmədən əlinə gələni yemək.

qarışqa yuvası kimi qaynaşmaq → adamın çoxluğundan qalabalıq halda olmaq.

k

kasıblığın daşını atmaq → yüxsulluqdan qurtarıb rifaha çatmaq.

kafi kuf anlamaq → mətləbi aydı- uyduş başa düşmək.

kəbinim həlal, canım azad → qadının ərindən ayrılmaq arzusunu bildirmə ifadə.

kəbininə yazılmaq (kəsilmək) → daim boynunda olmaq, boynuna yazılmaq.

kəfgir qazanın təkinə dəymək.

kələfçənin başını itirmək.

küp dibində yatmaq.

küt düşmək.

körpü altda dəlik tapmaq.

kürkünü sudan çıxartmaq.

kürkünə birə düşmək.

kürkünü tərsə geyib, alnına ayna taxmaq.

kökündən vurmaq (qoparmaq, baltalamaq).

küləkli gündə pambıq atmaq.

kölgəsindən qorxmaq (hürkmək).

köhənə bazara taza nırx qoymaq.

küllükləri eşələmək.

keçən xərmənləri sovurmaq.

kefi doxsan doqquzu vurmaq.

kefi hüşdürümü (bistini) vurmaq.

kefi sazalmaq (durulmaq).

kefinə (əhvalına) soğan doğramaq.

kisəsinin dibinə daş atmaq.

kirpiyi ilə od götürmək.

g

gah nala, gah mıxa vurmaq → kinayəli sözlər danışmaq.

gəl bu daşları ətəyindən tök → əl altmaq istədigən işlərdən əl çək.

gəmidə oturub, gəmiçi gözü çıxartmaq → birindən faydalanıb, ona nankorluq göstərmək.

gəmiləri qərq olmaq → qəmə- kədərə dalmaq.

göbək kimi yerdən çıxmaq → birdən- birə və gözlənilmədən çoxalmaq.

güdazə vermək → birini məhləkəyə salmaq.

götür- qoy eləmək → hər tərəfini düşünmək.

görməmişlikdən iydəyə qaqa demək.

göz açıb özünü görmək.

göz açıb, yumum saatda.

göz üstə (üstündə) yerin (yeriniz) var.

göz bəbəyi kimi qorumaq → çox müvazibət eləmək.

gözdə- qulaqda olmaq → sayıq olmaq.

göz gəzdirmək.

göz verib, işıq verməmək.

gözü yolda, qulağı səsdə olmaq.

göz yumum, açım saatda.

gözdən tük qapmaq.

gözdən sürməni qapmaq.

gözləri batmaq (çuxura getmək).

gözləri dolmaq.

gözləri qan çanağına dönmək.

gözləri kəlləsinə (təpəsinə) çıxmaq.

gözlərinə inanmamaq.

gözü bağlıcı oyununa oxşamaq.

gözü (gözləri) ayağının altını görməmək.

gözü (gözləri) dörd olmaq.

gözü (gözləri) yol çəkmək.

gözünü yumub, ağzını açmaq.

gözünün (gözlərinin) qorasını sıxmaq (axıtmaq).

göylünü ələ almaq (gətirmək).

göylü- gözü tox (adam).

gec gəlib, tez örgənmək.

gizlən- paç oynamaq.

gününü göy əskiyə tutmaq.

günü günə satmaq.

günahı deyənlərin boynuna.

gün ilə (gün ilən) batıb, gün ilə (gün ilən) çıxmaq.

gün verməmək, gününü qara eləmək.

gönünü dabbaxanada tanımaq.

göydə alışdırmaq (qapmaq).

göyə (göylərə) çıxarmaq (qaldırmaq).

göy gəlib yerə dayansa da.

m

matına salmaq.

matı meyhanası.

mazamata mindirmək.

maqqa bı darı üstə qoymaq.

madda bağlamaq.

malı öz boğazından aşağı getməmək.

maya baş çıxmaq.

məhkəmə şayırd.

mərdi qova- qova namərd eləmək.

müştəri gözü ilə baxmaq.

məşərutəsini alıb.

mərkə qoparmaq.
məğltə salmaq.
məkkədən gözü palçıqlı gəlib.
məmədcən qalibi (olmaq).
məmə yeyəndən, pəpə yeyənə qədər.
meydan oxumaq.
meydan gəzdirmək.
meydana qoymaq.
meydanda tək (yalqız) qalmaq.
meydanı boş görmək.
mitili açılmaq.
mitilini küçəyə (çölə, bayıra) atmaq.
mırta salmaq.
mırsığı sallamaq.
mızıqıllı keçmək.
milçəkdən fil (dəvə) düzəltmək.
min illik xərmənləri sovurmaq.
min bir fırlıdaqdan çıxmaq.
min cırına bir cır cırmaq.
min dərəninin suyunu bir- birinə qatmaq.
min küzəyə qıp qoymaq.
mindiyini saymamaq.
məyə mən ovcumun içini iyləmişdim?
məyə mənəm zərrəbxanam var.

h

hadaran-- padaran danışmaq → aydı-ş- uyduş danışmaq.

havada vurmaq → bicliklə baş bağlamaq.

havası özündə olmamaq → huşu dağınıq olmaq.

havayı danışmaq → boş- boşuna danışmaq.

hər ağızdan bir avaz (səs) gəlmək → hər kəs bir tərəfdən nəzər vermək.

hər itə bir çörək borclu olmaq → ağır borc altında olmaq.

hər şeyi bir söz eləmək → hər bir boş sözdən bir məna çıxartmaq.

hər şeyə burnunu uzatmaq → hər işdə dəxalət etmək.

hər necə çalsalar, elə də oynar → öz düşüncəsi ilə yox, hər işi başqaların sözü ilə görər.

hələ görməli günlərim var → bundan ağır günlərdə qabaqda ola bilər.

hələ yuğunu yorğan altındadır → bu başlanışıdır, işin əsli daldan gəlir.

həm özündən, həm özgədən eləmək → bir işdə həm özünün, həm də özgəsinin faydalanmasına mane olmaq.

həm nala vurur həm də mıxa.

hürkətməyincə saymaq (sanamaq) olmur → kinayə kimi çox uşaqılı ailə haqqında işlədilir.

huşunu başına yığmaq:

hoşdu- hoşduya götürmək → cür bə cür səslər çıxartmaqla birini lağa qoymaq, ələ salmaq.

heç tətın dəfəterində adı olmamaq → adsız- sansız olmaq.

heç kim heç kimin ərizəsini oxumur → yaman öz başınalıqdır, qanuna boyun qoyan yoxdur.

heç kimin burnu da qanamadı → hadisə çox xətərli olsa da aramışlə sovuşdu.

himi bir yerə qoymaq → gizli qərara gəlmək, əl bir olmaq.

y

ya dövəlt başa, ya quzğun ləşə → olursa olsun, olmazsa təhlikəsinə qatlaşmalı (boyun qoymalı).

yaxa qurtarmaq → nəcat tapmaq, özünü xətərdən qurtarmaq.

yaxası ələ keçmək → girə keçmək, tutulmaq.

yaxasını ələ verməmək → özünü qurtarmaq, girə keçməmək, quyruq ələ verməmək.

yağ- bal içində üzmək → bolluqda yaşamaq, rifahda keçinmək.

yağışdan qurtulub yağmura düşmək → bir ağır şəraitdən qurtulub daha ağır şəraitə düşmək.

yalvar- yaxar etmək → iltimas etmək, dil tökmək.

yaman günə (kökə, hala) düşmək (qalmaq) → ümumi cəhətdən pis və çıxarılmaz hala düşmək, pis gətirmək.

yana- yövrəsini qapmaq → ətrafındakıqlarla qaba rəftar eləmək, gobüdluq göstərmək.

yanı ilə yağa (quymağa) düşmək → bolluq və nemət içində qərar tapmaq, rifahda yaşamaq.

yarasını tazalamaq → birinin dərđini yadına salmaq, yara üstədən yara vurmaq.

yarpaq kimi əsmək (titrəmək) → qorxudan ya soyuqdan titrəmək, yarpaq kimi titrəmək.

yaşından yuxarı danışmaq → yekə- yekə danışmaq.

yol gözləmək → bir adamın gəlməsini gözləmək, intizarda olmaq.

yol üstündə olmaq → səfərə getməyə hazırlanmaq.

yola nərdivan qoymaq → yolu söhbətlə qısaltmaq.

yoldan çıxartmaq (eləmək) → pis yola aparmaq, düz yoldan caydırmaq.

yoluna salmaq (qoymaq) → adı halına salmaq, qaydaya salmaq.

yuxuya qalmaq → vaxtında yuxudan dura bilməmək.

yumurta yükü aparmaq → çəkinmək.

yumurtası tərsə düşmək (gəlmək) → bir yerdə aram tutmamaq.

yumuşaq yerin beldari → asan işlərə yapışıb, çətin işlərdən çəkinən adam haqqında.

yuyulmamış qaşiq kimi özünü araya atmaq → yersizcə özünü işlərə qatmaq.

yüzəltinə dünbək çalmaq → yoxsulluqla əl bə yaxa olmaq.

yerin əyridir, düz otur demək → güldən ağır söz deməmək.

yerini xoş görmək → olduđu yerdən getmək istəməmək.

yer yerinə oldu, su suyuna → çaxnaşmadan sonra hər şey öz yerini aldı.

yeddi dəyirmanın suyunu bir- birinə qatmaq → ayrı- ayrı məsələləri bir- birinə qatmaq.